खिद्रापूर व गोवें

येथील

शिंदे व कदंब यांच्या

शिलालेखांच्या

अक्षरांच्या नकला -

पाच पानं

दोन्ही शिलालेखांच्या ठशांचे -

क्र. ८ - ५ (पाने)

८०

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai.

क्र. ८ खिद्रापूर व गोवे येथील शिलालेख

व एक यांचा शिलालेखांच्या नकला

(अपूर्ण) ४ पाने.

Joint Project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(1)

श्री

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
(1A) [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

(1B)

श्री

[illegible]

(७०)

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
(1C) [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
(1D) [illegible]

(२)

[illegible]

श्री

[illegible]

(2A) [illegible]

(2B) [illegible] ११३०

[illegible]

(2C) [illegible]

(3)

॥ श्री ॥

॥ खिद्रापूर येथील शिलालेख ॥

श्री कोपेश्वरस्य देवालय दक्षिणद्वार समीपे शिलोपरिभागयत्
वृतांतमस्तित देवायं ॥ नमस्तुंग शिर:श्चुंबी चंद्र चामर चारवे ॥
त्रैलोक्य नगरारंभमूलस्तंभाय शंभवे ॥१॥ धर्मे सुस्थिरतामुपे
तु जग तामानंददायी सदा वृष्णि श्वाभिनवांतरेण भजता को
पेश्वरः स्थापितः ॥ स्थानं श्रोचित मूर्जितं च बहुना कालेन लब्ध्वा
धुना श्रीमध्धीरमदुदारसारचतुरायुष्मन् महा पूरुषाः ॥२॥
भूदेवाशीरमृतात्मक वृष्ट्याप्यायितोय मन वंकुरता फलता
कुसुमतात्फलतात सुधर्म कल्पतरुः ॥ स्वति श्री शके ११२६
श्रीमुख नाम संवत्सरे चैत्र सूर्यपर्वण्यां सोम दिने श्रीमद्दृयगि
रावातिष्टत समस्त भुवनाश्रय श्री पृथ्वी वल्लभ महाराजाधि
राज परमेश्वर द्वारवतीपूर नराधीश्वर विष्णुवंशोद्भव यादव
कुल कमल कलिका विकाश भास्कर समस्तारि राष्ट्र जपंति ॥
एवमादि समस्त राजावलि समलंकृत श्रीमत्प्रताप चक्रव
र्ती श्रीमहाराज श्री शिंहणदेवः शासनपत्रं प्रयच्छति ॥ यत्
आकूंडल कृष्णावेणि [illegible]पसीनयो: मिरिंज देशामध्ये वतिष्ट
मानं कुंडल दाम वाड ग्रामं वृक्षमाला कुल क्षेत्र खल्वाट सहितं
नव निधान संयुक्तं चतुराघाटोपेतं श्रीमत्कृष्णावेणी कुपेणीन
दीसंगमांतं श्रीमद्राद्य महास्वयंभुवे श्रीकोपेश्वर देवाय सर्क
लांग भोग परिपूर्णार्थे अष्टविधार्चन निमितं शासनोदके
नमदत्तवान् ॥ अस्य ग्रामस्योत्पन्न द्रवेण सकल स्थानपति
भि: श्रीमद्देव कार्यं सर्वमपि आंग भोग पूजादि प्रभृतिकं करणीयं ॥

Joint Project of Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(५) अन्यच्च ॥ जूगूळशिर्गुपि ग्राम द्वयं यत्पूर्वं विद्यते तदेव जिर्णो
धारिकृत्य श्रीसिंगणदेवः श्री कोपेश्वरायप्रदत्तवान् ॥ अनं
दामृतसागरस्य भरणेयः पूर्णचंद्रायतेऽयः कार्पण्यतमस्त
तेश्च हरणे मार्तंडतायेकने ॥ यस्यायेहृदये निवेशित
हरः क्षिराब्धिनास्पर्धते ॥ तस्य श्रीभुजवल्लरी विजयते
सिंव्हाख्य पृथ्वीपतेः ॥ रिपुभूमिपाळभाळस्खलिखि
तमपि क्षाळयन्नृपेषु चकास्ती ॥ गजगळं गलितमद्दां
बुप्रवाहतोस्ति जगज्जयी सिंव्हनृपः ॥

३३

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.
" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

॥ श्री ॥

॥ खिद्रापूरयेथील शिलालेख याचे मराठी कविता व अर्थ भाषांतर ॥

मंगलाचरण

श्लोक शार्दूलविक्रीडित

बैसोनी मथुरावरी करि धरी वीणा गिरा स्वामिणी ॥ मराठी ॥
गायन्सन्कविषट्पदैस्सुविहृतं स्वन्चाणिक्षोद्रंपुरा ॥ संस्कृत ॥
इस्ये मैं सुन के अये चरन को अक्कल बढाना मुझी ॥ हिंदुस्थानी ॥
खिद्रापूर गुडीयल्लेख कविता माडूवे नान्चागली ॥१ कानडी ॥

शिलालेखातील मंगलाचरण

वसंततिलकावृत

ज्याचे शिरी विशद ती शशि छत्र पाही ॥ जो अर्धपूज्यललविलासकला सुराही ॥ जो मुख्य स्तंभ चि आसे त्रिजगा गृहाला ॥ प्रारंभि मी नमितसे त्रिपुरांतकाला ॥ २ ॥ दिंडी ॥

जगा तोषद सा धर्म आचलराहो ॥ शांत संतत हा लोक वृध्दि पावो ॥
स्वभक्ते छाचातका मेघ जैसा ॥ कोपस्वरहा सुस्थीर वसो तैसा ॥ ३
बहुत काले गत राज्य प्राप्त झाले ॥ योग्य क्षत्रिय कुल राज्यही उदेले ॥
बुध्दिमानोदार चतुर श्रीश ॥ माहाराजा चिरकाल वसावेस ॥ ४

उपेंद्र वज्रा

सुधर्म कल्पतरु वृध्दि पावो ॥ पुष्पा फलांनीं परिपूर्ण राहो ॥
तसाचि हा भूपति स्वप्रजेछा ॥ तृप्ती करो शिर्व-चने द्विजाचा ॥ ५ ॥

॥ दिंडी ॥

विष्णुवंशज यदुवंश कमलकलिका ॥ सूर्यसिंहण नृप विकाशवीराका ॥
शशी योगे शोभती निशा जैशी ॥ यशःकीर्तीनें धरा दिशे तैशी ॥ ६ ॥

॥ शार्दूलविक्रिडित ॥

पृथ्वीवल्लभ राजराजतिलके द्वारावती त्यागुनि ॥ राहे दौलतबाद जासुरगिरी ख्याती असे पाहुनी ॥ ज्याचा बाहुप्रताप भास्कर रिपूराष्ट्रें सदा वर्णिती ॥ जो हा राज शिरोमणी पशुपतिंप्रामंनवं

... Mandal, Dhule and the ... Chavan Pratishthan, Mumbai

पद्धति ॥ ७ ॥ आर्याउद्गीति ॥ (८)

आकाशेंछतिसशकीं श्रीमुखसंवत्सरीरवियहणी ॥
चैत्रीपर्वणिदिधलें ग्रामनृपेंदानपाडलेखानी ॥ ८

॥ शार्दूलविक्रीडित ॥

कृष्णातापसिअंकितावसुमतीमारीचग्रांतीवसे ॥ ग्रामाप्रस्तुतदानपाडकथितीवृक्षादिकांहीअसें ॥ क्षेत्रे, प्रस्तर कूपभूमिगतजेद्रव्यास, ही भूपती ॥ देईअष्टविधार्चनापरिमलद्रव्यार्थशंभूप्रती ॥ ९

॥ इंद्रवज्रा ॥

सर्वाधिकारीजनाकर्विंगेचे ॥ पूजार्चनादीविधियुक्तसाचे ॥
जूगूळशिगुप्पिगायेंजुनीही ॥ यालेखद्वारेंतिचालोतिल्हिही ॥ १०

राजाचे वर्णन

॥ शार्दूलविक्रिडित ॥

संतोषामृतसागरास भरती देण्यास चंद्रापरी ॥ अंधःकारदरिद्रनाशकरण्यास्त्सूर्याकरीजोसरी ॥ मुक्ताहारसुशोभिजोन्टपगळांक्षिराब्धितैंस्पर्धतो ॥ ऐंसासिंहपराक्रमीबहुगुणीपृथ्वीपतीशोभतो ॥ ११

॥ दिंडि ॥

ब्रह्मदेवाचालेखशत्रुभाळी ॥ बहुतवर्षेंहाप्रजासुखेंपाळी ॥
तयाक्षाळीगजमदस्यांबुसरिती ॥ विक्रमेंतोनृपसिंहभाग्यशाली ॥ १२ ॥

The Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

गोवें मठग्राम ता० २६ सप्टेंबर १९०१

एक प्राचीन ताम्रपट

श्री षष्ठदेव श्री वीरकाम
सिंह
(चित्र)

ॐ नमः शिवाय । श्रीरमणांबर रमणः क्रीडाक्रीडाकृतिसवः पायातु । यद्दंष्ट्राग्रे धरणिः सिताब्ज मुकुले स्व मधु करी वास्थं ॥ हासे उधृत सिंदुरासुर बृहद्धर्मो-परिश्रान्तमो गंगासार भारे; स्ववह्निरभितः कुंदेंदु शंखामाले: । राजद्राजतरज्जु पंजरचरत्री राजहंस श्रीः विभ्रान्तांडवडंबरे पुरजयी भूयादभिष्टायवः । कदंबदन्तलावासी पुरजिद्भाल संभवात् स्वेदाद्दुर्व्यां समुद्भूतस्तुर्बाहुस्त्रिलोचनः । तत्सुनु गुहकोधिशाज्जात श्री षष्ठ भूपतिः । जयकेसि नृपस्तस्माद्विजयार्क स्ततत्तो भवत् । तत्तस्यांगज अप अपा-णाचार्य धुर्यत्राभितद्ग्राम कीर्ति श्री जयकेसि नृपो भवत् । तास्म चालुक्यं विक्रमादित्य पतिस्तनयामदात् । श्री मैलल महादेवी सिता घोभा द्विवाचकः । तस्मादस्यामजायेति पर्माडि विजयेभु तो । महेशादिव पण्मुख्यां कुमार गणनायको । तयो विजय भूपाल जयकेसि महीपतिः । महादेवी महाराज्ञी समभूत्तस्य वल्लभा । तस्मादस्या समजनि गुणमणि समुद्रय महोदधिस्तनयः त्रिभुवन मल्ल क्षितिप त्रिभुवनरक्षा विधोददाः । त्रिभुवनमल्ल नृपाल्लाज्जात श्रीमणिकादेव्यां श्री म० षष्ठनृपाल शश्वद्विशेष पदत्त क्रियतः । लक्ष्म्यां शीलायादवाख्या-ज्जात श्री काम भूपतिः । कादंब नृपराज्यश्री पालनायमकल्पितः । एतद्गुण विशिष्ट श्रीसप्तकोटीश्वर लब्ध वरप्रसाद श्री कादंब कुलतिलक श्री शिवचित्त वीर षष्ठ भूपाल : राज्य प्रति-ष्ठापक गदियंक सिंह लिंगं य मल्लप्रताप कोंकेश्वर पश्चिम समुद्राधिपति स्वयंभूनाथ श्री मल्लिनाथदेव श्री पादाणाज्ञा प्रसाद लब्धाखिल भाग्यनिधान भुजबलवीर श्री कामदेव नृपाल: अष्टचत्वारिंशदधिक त्रिशतोत्तरेषु चतुः सहस्त्रेषु कलियुग संवत्सरेषु परागतेषु सत्सु स्वराज्यानुभव काले संप्रगम परिधावी संवत्सरे आश्विन मास शुक्लपक्ष पौर्णिमास्यां गुरुवारे सोम महापर्वणि श्री सप्तकोटीश्वरदेव श्रीपाद समीपे अत्रेयगोत्रियो महादेव द्विजोत्तमः । ख्यातो लोकेन ऋग्वेद चुडामणिरिति स्फुटं । तस्य केशव भट्टाख्यः पुत्रोभूद्विदुषांवरः । तत्सुनु कमलजानि जातो नारायण द्विजः । सर्वज्ञस्यापि दैवज्ञ इति यस्य जन श्रुतिः । तस्यात्मजाया देवज्ञा द्याद्यायष्टाधिकारिणे । ज्ञान विज्ञान विहास शश्वत द्विश्वोपकारिणे । श्री मत्ते लोकनाथाय कुशांबुज विकासिनो कोल्हापुर देश पश्चिम प्रांते सह्य समुद्रांतराल वर्तिनि विविध वह्निवणिग्गण विक्रसदापण विपणिनां राजमान बलवृद्धाण प्रभृतिनां नाग्रामाग्रहार मनोहारिणि निर्दकपाणि भूदेवतानि सहिते प्रतिमामप्रति वत्सरं बृहद्भैरव बेडभोकेकं ब्राह्मणाना विवाहोपनयन महोत्सवेषु गौरवावदामाके कं च तद्देशीयेष्वन्येषु संभजनेषु विवाह महो-त्सवेषु मंटपद्रागाच्च आसेणिवेन सश्रद्धा हिरण्योदक धारापूर्वकं प्रादात । अन्यथा मासी द्विद्याधरः पूर्वनामा जीमूतवाहनः । परार्थ जीवितं येन गरुडाय निवेदितं । तदन्वय प्रसूत तगरपुर वराधीश्वर सुवर्ण गरुडध्वज शरणागत वृजपंजर शिलाहार वंशतिलक महाराजाधिराज श्रीमहालक्ष्मीप्रसाद लब्ध साम्राज्य संपदा श्रीमता भोजदेवेन कुडुवल प्रभृतिनां नाग्रामाग्रहार शोभिते मूल संकपणे प्रतिमामप्रति वत्सरं बृहद्भैरव बेडभोकेकं ब्राह्मणाना विवाहोपनयन महोत्सवेषु बृहद्भैरव बेडभोकेकं अन्येषु सर्वजनि विवाह महोत्सवेषु मंटपद्राग तस्य जनकाद्याष्टाधिकारिणा रायाणा ज्योतिर्विदा नवोत्तरा शताधिक सहस्त्र (शा॰ श॰ ११०९) संख्येषु शकनृप संवत्सरे व्यतिक्रांतेषु स्वराज्यानु-भव काले प्लवग संवत्सरे आषाढ मास शुक्लपक्षे अष्टम्यां गुरुवार दक्षिणायन संक्रांतो हिरण्योदक धारापूर्वकं दत्तं । तत्तद्देशीय सर्वेषु कमपि मान्यतया दत्तं । तस्य समस्तस्य दानमाण्य रूपंधमस्य श्री षष्ठ भूपाल श्री कामदेव नृपालश्च नारायणस्य जाष्टाधिकारि लोकनाथा दैवज्ञाय पुनर्धारा कृत्वा यावच्चंद्रार्क भोगार्थं ताम्रशासन प्रायकृता । सा-मान्योयधर्मसेतुर्नृपाणि काले काले पालनियो भवद्भिः । शर्वानेतानाविनः पार्थिवेंद्रा भूयो भूयो याचते रामचंद्रः । मद्वंशजावा परमहीपति वंशजावा मापादपेत मनसोक्ति विभावि भूषाः । ये पालयंति मधर्ममिदं समस्त तेभ्यो मया विरचितो जलिरेषु मूर्ध्नि । दान पालनयोमध्ये दाना च्छ्रेयोनुपालना दानात्स्वर्गमवाप्नोति पालनादच्युतं पद यशेशासन सोमार्ल पुत्र चहुआण प्रकृति । नारायणेन लिखितं शासनंच नृपाज्ञया ॥ मंगल महाश्री शिव । k

टीप — सदरहू ताम्रपट गोमांतकांत येरलें गोवें येथें जमिनींत सांपडला. ह्यास तीन पत्रें असून तीं एकत्र गोंविलेलीं आहेत, या आंगठीवर "श्री षष्ठदेव श्री वीरकाम" असा शिक्का आहे. ह्याची रुंदी पाऊण वीथ व लांबी सवा वीथ आहे. हा प्राचीन देवनागरी लिपींत होता. ह्यांत कादंब राजवंशाची माहिती असून यादव, चालुक्य, शिलाहार व चव्हाण या वंशांचाही उल्लेख आहे. कदंब घराण्याचा मूळ पुरुष त्रिलोचन नांवाचा होता — ह्या वंशांत पुष्कळ राजे होऊन मग त्यानंतर — गुहल नांवाचा राजा झाला, ह्याचा पुत्र श्री षष्ठ भूपति, ह्याचा जयकेसी, ह्याचा विजयार्क, ह्यानें चालुक्य वंशांतील विक्रम राजाच्या मुलीबरोबर लग्न करून घेतलें. तीपासून त्यास शिवचित्त वीर पर्माडिदेव व विजयार्क असे दोन पुत्र झाले — इ. स. ११५० त शिवचित्त राज्यपदारूढ झाला — त्यानंतर विजयार्काचा पुत्र जयकेसी — हा इ. स० ११६० त — राजा बनला. ह्याचा पुत्र त्रिभुवन मल्ल, ह्याचा श्री षष्ठदेव व त्या-चा श्री कामदेव. वरील ताम्रपटांत आलेला भोजदेव ह्याचा बंधु असावा. श्री षष्ठदेव व श्री कामदेव यांनी कोल्हापूरच्या पश्चिम दिशेकडील सह्याद्रि पर्वत व समुद्र ह्या मधल्या प्रांतांतील वैश्य वगैरे कोहीं जातींतील अग्रहारांच्या अधिकार सोमभट्ट यांस — नारवें येथें — श्री सप्तकोटीश्वर देवाजवळ श्री पादांच्या समक्ष कलियुग ४३४८ या वर्षी ह्मणजे शा० श० ११६९ त ताम्रशासन करून दिला आहे.

---

१ 'परिधावी' ह्याच्या ऐवजीं 'प्लवग' असें असावयास पाहिजे. २ या देवाचें देऊळ नारवें येथें आहे ३ हे श्रीपाद कैवल्यमगधीश असावे ४ हा ताम्रपट इ. स० १२४७ त खोदिलेला असून सांत कोल्हापूर हें नांव आलें असल्यामुळें तें बरेंच प्राचीन दिसतें. ५ बृहद्भैरव बेडम हें गांव्याचें नांव असलें.

आपला एक वर्गणीदार
रामचंद्र दामोदर कारे

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com